

STYCZEŃ 2024

„Monitor chiński” omawia i komentuje aktualną sytuację polityczną, gospodarczą i społeczną w Chińskiej Republice Ludowej oraz chińskie działania w Europie Środkowo-Wschodniej.

DR BARTOSZ KOWALSKI

OŚRODEK SPRAW AZJATYCKICH
UNIwersytet Łódzki

MONITOR CHIŃSKI

STYCZEŃ 2024

Chiny-Litwa: koniec gry pozorów. Zapoczątkowane w listopadzie 2023 roku odprężenie w stosunkach chińsko--litewskich doprowadziło do zniesienia przez Pekin nieformalnych sankcji handlowych na Wilno i skłoniło UE do zawieszenia sprawy przeciwko Chinom w WTO. Odprężenie to okazało się jednak pozorne.

I.WYDARZENIA SZCZEBŁA CENTRALNEGO

3 stycznia: China Railway Construction Corporation (CRCC) rozpoczęła budowę linii kolejowej w Algierii. 575-kilometrowa trasa połączy jedną z największych na świecie kopalni rudy żelaza Gâra Djebilet (rezerwy szacowane są na 3,5 mld ton) w prowincji Tinduf w zachodniej Algierii z siecią kolejową w Baszszar. W ceremonii inauguracyjnej udział wzięli prezydent Algierii Abd al-Madżid Tabbun i prezes CRCC Wang Lixin.

13-14 stycznia: szef Wydziału Propagandy KC KPCh Li Shulei z wizytą partyjną w Kambodży. W czasie wizyty Li Shulei spotkał się m.in. z wiceszefem Kambodżańskiej Partii Ludowej i byłym ministrem obrony Tea Banhem, ministrem służby cywilnej Hun Manym oraz doradcą króla Norodoma Sihamoniego. Rozmawiano o pogłębieniu współpracy partyjnej, państwowej oraz intensyfikacji wymiany międzyludzkiej. Przedstawiciele gospodarzy zapewnili, że Kambodża jest „żelaznym przyjacielem” Chin i członkiem „wspólnoty dla przyszłości ludzkości”; podziękowano również za „wieloletnią, bezinteresowną pomoc w gospodarczym i społecznym rozwoju Kambodży”. Przy okazji wizyty Li Shuleia zainaugurowano „chińsko-kambodżański rok wymiany międzyludzkiej”.

13-18 stycznia: minister spraw zagranicznych Wang Yi z wizytą w Afryce. Zgodnie z wieloletnią tradycją, w pierwszą podróż zagraniczną w nowym roku szef chińskiej dyplomacji udał się do Afryki, tym razem odwiedzając Egipt, Tunezję, Togo i Wybrzeże Kości Słoniowej (zob. komentarz).

14 stycznia: Chiny wobec wyborów prezydenckich na Tajwanie. Przebywający z wizytą w Egipcie Wang Yi powiedział, że „wybory na Tajwanie to lokalna sprawa

Chin. Bez względu na wynik wyborów, nie zmieni to podstawowego faktu, że na świecie są tylko jedno Chiny, a Tajwan jest częścią Chin, ani nie zmieni powszechnego konsensusu społeczności międzynarodowej odnośnie do przestrzegania zasady jednych Chin” (zob. komentarz).

15 stycznia: przywódca partii Gruzińskie Marzenie Irakli Kobachidze z wizytą w Chinach. Trzy tygodnie przed objęciem funkcji premiera Gruzji Kobachidze odbył wizytę partyjną w Chinach. Oprócz niego do ChRL udali się również inni wpływowi politycy tej partii, w tym m.in. członek komitetu politycznego i wiceprzewodniczący parlamentu Gia Volski oraz Irakli Chikovani. Pekin rozwija z Tbilisi model relacji partyjno-rządowych, które służą zabezpieczeniu chińskich wpływów i kontynuacji współpracy bez względu na zmiany personalne na szczytach władzy w Gruzji (zob. komentarz).

19 stycznia: Chiny wobec problemu bezpieczeństwa żywnościowego. Po trzech latach testów, ministerstwo rolnictwa dopuściło do użycia 37 genetycznie modyfikowanych odmian kukurydzy i 14 odmian soi. Chiny są coraz wyraźniej skoncentrowane na maksymalizacji własnej produkcji żywności, osiągnięciu samowystarczalności i zmniejszeniu zależności od rynków światowych. Realizacji tego celu służyć ma m.in. Ustawa o Bezpieczeństwie Żywności, która wejdzie w życie 1 lipca br. Do najważniejszych wyzwań stojących przed Pekinem w obszarze bezpieczeństwa żywnościowego należy zbytne uzależnienie od importu, niedobór wody i ziemi uprawnej, zanieczyszczanie gleby i sposoby użytkowania gruntów. Od 2004 roku Chiny stały się importerem netto żywności, a poprawa bezpieczeństwa żywnościowego jest jednym z priorytetów przewodniczącego Xi Jinpinga.

22 stycznia: Rosja stała się głównym dostawcą ropy naftowej do Chin. Według chińskich danych celnych, w 2023 roku Rosja przesłała Chinom rekordową ilość 107,02 mln ton metrycznych ropy naftowej (2,14 mln baryłek dziennie). Dzięki możliwości zakupów w Rosji po obniżonych cenach, import z Arabii Saudyjskiej, dotychczas głównego dostawcy Chin, spadł o 1,8% do 85,96 mln ton. Aby obejść zachodnie sankcje, chińskie rafinerie wykorzystują pośredników handlowych do obsługi transportu i ubezpieczenia rosyjskiej ropy naftowej. Kupujący wykorzystują również wody Malezji jako punkt przeładunkowy dla objętych sankcjami ładunków z Iranu i Wenezueli. Import oznaczony jako pochodzący z Malezji wzrósł w ubiegłym roku o 53,7%.

24 stycznia: władze Chin zaczną oceniać szefów centralnych spółek państwowych na podstawie wyników giełdowych. Komisja Nadzoru i Administracji Aktywami Państwowymi Rady Państwowej (SASAC) będzie doradzać szefom przedsiębiorstw państwowych, aby zwracali większą uwagę na wyniki

rynkowe. Zdaniem Xie Xiaobinga, szefa biura SASAC ds. zarządzania prawami własności, celem tych działań jest zwiększanie zaufania inwestorów za pomocą mechanizmów rynkowych, takich jak szybkie zwiększanie udziałów i odkup akcji, stabilizowanie oczekiwań i zwiększanie dywidend pieniężnych w celu zapewnienia inwestorom lepszych zwrotów. Pod koniec września 2023 roku w Chinach działało 98 firm zarządzanych bezpośrednio przez SASAC. Były one właścicielami ponad 380 firm z aktywami o wartości 7,4 bln USD. W pierwszych trzech kwartałach ubiegłego roku zyski netto tych firm wyniosły 153,4 mld USD.

30 stycznia: Chiny i USA rozmawiają o powstrzymaniu przemytu fentanylu. W czasie wizyty w Pekinie, zastępczyni doradcy ds. bezpieczeństwa wewnętrznego Jennifer Daskal i minister bezpieczeństwa publicznego Wang Xiaohong zainaugurowali pracę wspólnej chińsko-amerykańskiej grupy roboczej ds. walki z narkotykami. Grupa zajmie się powstrzymaniem produkcji i handlu składnikiem fentanylu, który jest wytwarzany głównie w Chinach i Meksyku i jest przyczyną poważnego kryzysu opioidowego w USA. Powołanie wspólnej grupy do walki z przemylem fentanylu zapowiedzieli Joe Biden i Xi Jinping w czasie szczytu w San Francisco w ub. roku. USA od lat oskarżają Chiny o celowe rozprzestrzenianie tego narkotyku.

31 stycznia: rozmowa ministrów obrony ChRL i Rosji. W rozmowie z Siergiejem Szojgu, nowy minister obrony ChRL Dong Jun wezwał chińskie i rosyjskie siły zbrojne do zdecydowanej odpowiedzi na globalne wyzwania, zacieśnienia współpracy i „odgrywania większej roli w zapewnianiu globalnego bezpieczeństwa i stabilności”.

KOMENTARZ

Chiny wobec wyborów prezydenckich na Tajwanie. Zwycięstwo wyborcze Williama Laia (Lai Ching-te) z Demokratycznej Partii Postępowej (DPP), który w latach 2017-2019 pełnił funkcję premiera, a od 2020 roku wiceprezydenta Tajwanu, stanowi zapowiedź kontynuacji asertywnej polityki wobec Chin, prowadzonej od ośmiu lat przez prezydent Tsai Ing-Wen. Trzecie z rzędu zwycięstwo DPP w wyborach prezydenckich to w dużym stopniu również porażka ChRL, która od lat usiłuje zastraszyć Tajwańczyków przed głosowaniem na partię postrzeganą przez Chiny jako „separatystyczna siła dążąca do niepodległości Tajwanu” i wpływać w ten sposób na wybór kandydata z Kuomintangu, który będzie bardziej koncyliacyjny wobec Pekinu. Niemniej Chiny sukcesywnie ograniczają liczbę państw uznających dyplomatycznie Tajwan. Zaledwie dzień po zwycięstwie Williama Laia, wyspiarskie

Nauru ogłosiło, że zerwie stosunki dyplomatyczne z Tajpej na rzecz Pekinu. Tym samym liczba państw posiadających stosunki dyplomatyczne z Tajwanem zmalała do 12.

Warto również odnotować, że w przeciwieństwie do zawołowanych komentarzy Unii Europejskiej i większości europejskich przywódców, minister spraw zagranicznych Litwy Gabrielius Landsbergis, podobnie jak prezydent Czech Petr Pavel, pogratulowali tajwańskiemu prezydentowi elektowi wprost, co z pewnością zostało odebrane w Pekinie jako działanie wbrew „polityce jednych Chin”.

Wizyta Wang Yi w Egipcie. Tegoroczna wizyta szefa chińskiej dyplomacji w Afryce objęła państwa Afryki Północnej i Zachodniej. Kluczowym elementem tournée były rozmowy w Egipcie, nowym członkiem formatu BRICS. Rozmowy z prezydentem El-Sisim i ministrem spraw zagranicznych Samehem Shoukrym w dużym stopniu dotyczyły deeskalacji konfliktu w Gazie i nakreślenia ram czasowych odnośnie do implementacji „rozwiązania dwupaństwowego”. Zgodzono się również co do potrzeby zapewnienia bezpiecznej żeglugi dla statków cywilnych na Morzu Czerwonym. Szef egipskiej dyplomacji zadeklarował poparcie dla „zasady jednych Chin” i chińskiego stanowiska wobec Xinijangu i Hongkongu. Z kolei Wang Yi ocenił, że oba państwa są ważnymi państwami rozwijającymi się, przywiązany do prowadzenia niezależnej polityki zagranicznej, a ich przyjaźń stanowi model dla współpracy państw Globalnego Południa. Rozmawiano również o współpracy gospodarczej, w tym budowie Sueskiej Strefy Współpracy Gospodarczej i Handlowej i dzielnicy biznesowej w nowej stolicy Egiptu oraz rozwijaniu współpracy w zakresie transportu kolejowego, nowych źródeł energii, lotnictwa i kosmonautyki, rolnictwa, sztucznej inteligencji i opieki zdrowotnej. Szef chińskiej dyplomacji zapowiedział również wsparcie programu szkoleń technicznych i rozwijania talentów w ramach Warsztatów Luban, które mają stać się wzorem dla chińsko-afrykańskiej współpracy w dziedzinie szkoleń zawodowych. Oceniając wizytę Wang Yi, prorządowa prasa egipska zwracała przede wszystkim uwagę na jej symboliczny wymiar, potwierdzający centralne znaczenia Egiptu w regionie i jego możliwości oddziaływania na sytuację na Bliskim Wschodzie. Przy okazji rozmów, ministrowie spraw zagranicznych obu państw podpisali plan implementacji chińsko-egipskiego partnerstwa strategicznego na lata 2024-2028.

Zachodni obserwatorzy wskazują, że Chiny są zaniepokojone zakłóceniami w handlu spowodowanymi atakami Huti, które grożą rozszerzeniem działań wojennych na cały region. Pekin chce odegrać znaczniejszą rolę międzynarodową w zakresie zakończenia wojny izraelsko-palestyńskiej i szuka poparcia dla swoich działań w państwach rozwijających się. W odniesieniu do pozostałych państw, które

odwiedził Wang Yi, Tunezji, Togo i Wybrzeża Kości Słoniowej, wskazuje się, że Chiny próbują w tych państwach wykorzystywać słabnące wpływy Zachodu, zabezpieczać dostęp do portów morskich i konsolidować relacje polityczne z ogarniętą przewrotami wojskowymi Afryką Zachodnią i Sahelem.

Jemeńscy Huti nie będą atakować statków rosyjskich i chińskich. W połowie stycznia wysoki rangą przedstawiciel jemeńskich rebeliantów Huti Mohammed al-Bukhaiti ogłosił w wywiadzie prasowym, że rosyjskie i chińskie statki mogą nie niepokozone przepływać przez Morze Czerwone. W reakcji na eskalację działań izraelskich w Strefie Gazy, wspierani przez Iran Huti prowadzą ataki na statki (głównie handlowe) pływające na szlakach żeglugowych wokół Jemenu. Celem ataków są statki pochodzące z państw, które wspierają Izrael. Ataki Huti stanowią poważny problem dla bezpieczeństwa tranzytu przez Kanał Sueski i Morze Czerwone, zmuszając międzynarodowych armatorów do pływania okrężną trasą przez Przylądek Dobrej Nadziei, co znacznie wydłuża czas i zwiększa koszty transportu towarów, w tym pomocy humanitarnej (zob. wspólne oświadczenie 11 państw). Chiny rozwinęły współpracę z Huti w 2016 roku w kontekście wojny w Jemenie, próbując w pewnym momencie pełnić rolę mediatora w tym konflikcie. I choć w kolejnych latach Pekin zaczął faworyzować współpracę z walczącą z Huti Arabią Saudyjską, to niemniej utrzymał kanały komunikacji z Huti.

Choć po wybuchu wojny izraelsko-palestyńskiej chińskie statki najwyraźniej korzystają z ochrony Huti, to władze ChRL wydają się mieć ograniczony wpływ na działania jemeńskich rebeliantów. Dlatego nalegają na Iran, aby powściągnął ataki Huti na statki pływające na Morzu Czerwonym, grożąc, że w przeciwnym razie zaszkodzi to współpracy gospodarczej Teheranu z Pekinem.

Nowy premier Gruzji ugruntowuje współpracę partyjno-państwową z KPCh. 1 lutego przywódca rządzącej Gruzją partii Gruzińskie Marzenie (GM) Irakli Kobachidze został nominowany przez swoje ugrupowanie do objęcia urzędu premiera. Kilka dni wcześniej do dymisji podał się dotychczasowy premier Irakli Garibaszwili, który pełnił tę funkcję od 2021 roku, a teraz ma objąć ster rządów w partii. Pomimo tej politycznej roszady nie należy spodziewać się zmiany w stosunkach gruzińsko-chińskich. Pomimo że Irakli Kobachidze jest zwolennikiem balansowania między Wschodem i Zachodem, to znaczenie Chin w „wielowektorowej” polityce Gruzji będzie nadal rosło, zgodnie z ramami nawiązanego w 2023 roku chińsko-gruzińskiego partnerstwa strategicznego.

Dwa tygodnie przed polityczną roszadą Kobachidze odbył wizytę partyjną w Chinach. W agendzie rozmowy przedstawicieli Gruzińskiego Marzenia z dyrektorem WŁM Liu Jianchao i wicedyrektorką Sun Haiyan, znalazły się zarówno

sprawy państwowe, jak i partyjne. Uznawszy zawarcie strategicznego partnerstwa za wydarzenie „historyczne”, Irakli Kobachidze wskazał, że Gruzja nadaje priorytetowe znaczenie relacjom z Chinami, będzie ściśle przestrzegać „zasady jednych Chin” oraz chce wykorzystywać możliwości związane z umową o wolnym handlu i współpracą infrastrukturalno-logistyczną w ramach tzw. Korytarza Środkowego. Ponadto, lider gruzińskiej partii rządzącej zapewnił, że ceni sobie partnerstwo z KPCh i pragnie pogłębiać wymianę doświadczeń w zakresie rządzenia państwem. Z kolei Liu Jianchao, nawiązawszy do ubiegłorocznej wizyty premiera Garibaszwilego i wspólnego komunikatu podpisanego w jej efekcie, powiedział, że KPCh i GM, jako partie rządzące powinny skupić się wokół zagadnień związanych z „angażowaniem indywidualnych członków do budownictwa partii” (党的自身建设) i doskonaleniu metod rządzenia. Szef WłM zapewnił również, że Chiny doceniają przywiązanie Gruzji do „zasady jednych Chin” i jej cenne wsparcia w kwestii Tajwanu. Ponadto, wyraził oczekiwania odnośnie do integracji współpracy na poziomie państwowym, partyjnym i lokalnym. Zdaniem Liu Jianchao, w tym celu obie strony powinny budować platformy regulujące współpracę partyjną m.in. w kwestiach gospodarczo-handlowych oraz lokalnych (党+经贸” “政党+地方” 等平). Następnego dnia z delegacją Gruzjińskiego Marzenia spotkał się wiceprzewodniczący Stałego Komitetu Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych Xiao Hui. Według krótkiej informacji strony chińskiej, rozmawiano o pogłębianiu współpracy międzypartyjnej, międzypaństwowej i międzyparlamentarnej. Z kolei 18 stycznia gruzińską delegację przyjął Chen Jing, zastępca dyrektora Stałego Komitetu Miejskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych w Szanghaju.

Choć trudno jednoznacznie stwierdzić czy rozmowy w Chinach miały związek z planowanym awansem Irakiego Kobachidze na fotel premiera Gruzji, to z pewnością przyczynią się one do kontynuowania i dalszego zacieśniania się współpracy między Pekinem i Tbilisi, w obliczu skomplikowanej sytuacji międzynarodowej i szeregu wyzwań stojących przed Chinami, przede wszystkim w relacjach z szeroko rozumianym Zachodem. Przebieg wizyty gruzińskiej delegacji potwierdza, że partyjne kanały w chińskiej polityce zagranicznej służą oddziaływaniu na zagraniczne elity polityczne, zarówno na szczeblu partyjnym, jak i władz centralnych i lokalnych. Te znacznie bardziej nieformalne od kanałów współpracy państwowych kontakty, pozwalają Chinom (KPCh) rozwijać współpracę z szerokim spektrum partnerów politycznych w danym państwie, zarówno z przedstawicielami obozu rządzącego, jak i opozycji. Dzięki tego rodzaju kontaktom Chiny mogą również antycypować zmiany polityczne i personalne na szczytach władzy w innych państwach.

II. CHINY I EUROPA ŚRODKOWO-WSCHODNIA

3 stycznia: prezydent Serbii Aleksandar Vučić z wizytą na budowie korytarza drogowego Fruška Gora (Vojvodina). Przywódca Serbii wyraził satysfakcję z postępu prac budowlanych tunelu Iriški Vena (dł. 3,5 km). Długość całego korytarza łączącego Novy Sad z Rumą liczy 47,7 km; wykonawcą inwestycji jest China Road and Bridge Corporation.

9 stycznia: prezydent Albanii Bajram Begaj przyjął listy uwierzytelniające od nowej ambasadorki ChRL Pang Chunxue. Ambasadorka Pang przekazała prezydentowi pozdrowienia od przewodniczącego Xi Jinpinga i oceniła, że od nawiązania stosunków dyplomatycznych 75 lat temu, ChRL i Albania przestrzegały zasady wzajemnego szacunku, równości i obopólnych korzyści. Wyraziła również nadzieję na pogłębienie współpracy dwustronnej, m.in. w zakresie współpracy międzyludzkiej. Prezydent Begaj powiedział, że oba państwa łączy tradycyjna przyjaźń, a 75. rocznica nawiązania stosunków jest okazją do rozwijania współpracy gospodarczej i handlowej. Pang Chunxue (ur. w 1969 r.) w przeszłości pracowała w chińskich placówkach dyplomatycznych w Afganistanie, Sri Lance i Pakistanie.

17 stycznia: spotkanie ambasadora ChRL na Słowacji Cai Ge z wiceprzewodniczącym parlamentu i wiceprzewodniczącym partii rządzącej Smer-SD Ľubošem Blahą. Według informacji chińskiej ambasady rozmawiano o współpracy partyjnej i państwowej oraz omówiono sytuację międzynarodową. Ľuboš Blaha to czołowy prochiński polityk na Słowacji, znany z antyzachodnich i prorosyjskich poglądów (szerzej na temat powiązań Blahy z Chinami zob. [tutaj](#)).

19 stycznia: Chiny największym inwestorem w Serbii w okresie styczeń-wrzesień 2023 roku. W trzech pierwszych kwartałach 2023 roku, Serbia przyciągnęła bezpośrednie inwestycje zagraniczne o łącznej wartości 2,99 mld EUR, w tym 817 mln EUR z Chin. Spośród państw UE największą wartość miały inwestycje z Holandii (631 mln EUR), Austrii (210 mln EUR), (Rumunii 151 mln EUR) i Niemiec (144 mln EUR).

19 stycznia: spotkanie ambasadora ChRL na Węgrzech Gong Tao z ministrem obrony Kristófe Szalayem-Bobrovniczky. Według informacji chińskiej ambasady rozmawiano o współpracy wojskowej i sportowej między oboma państwami; poruszono również zagadnienia dotyczące sytuacji międzynarodowej. Minister Kristóf Szalay-Bobrovniczky zapewnił, że Węgry przywiązują dużą wagę do

rozwijania relacji z Chinami i będą nadal stanowczo przestrzegały „polityki jednych Chin”. Ponadto węgierski minister obrony zapewnił, że oba państwa mają podobne stanowiska w kwestiach międzynarodowych i regionalnych i mogą wzmocnić komunikację i koordynację w tym zakresie.

19 stycznia: spotkanie ambasadorki Pang Chunxue z burmistrzem Tirany Erionem Veliajem (Partia Socjalistyczna). Chińska ambasadorka pozytywnie oceniła stan współpracy lokalnej między Tiraną i jej miastami partnerskimi, m.in. Pekinem i Kantonem, które są ważnym elementem stosunków chińsko-albańskich. Zadeklarowała również, że chińska ambasada będzie aktywnie działać na rzecz rozwoju współpracy lokalnej między oboma państwami, w takich obszarach jak gospodarka i handel, kultura i turystyka. Z kolei burmistrz Veliaj powiedział, że Tirana przywiązuje dużą wagę do współpracy lokalnej z chińskimi partnerami i liczy na rozwój współpracy gospodarczej, handlowej i wymiany międzyludzkiej.

24 stycznia: Chorwacja i Hongkong podpisują umowę o unikaniu podwójnego opodatkowania dochodów i majątku oraz zapobiegania uchylaniu się od opodatkowania. Umowę, która ma na celu pobudzenie wymiany handlowej i usług, podpisano w trakcie wizyty chorwackiego ministra finansów Marko Primoraca w Hongkongu. W porównaniu do 2022 roku, w pierwszych 10 miesiącach 2023 roku eksport towarów z Chorwacji do Hongkongu wzrósł o 44%, do 12,5 mln EUR. Natomiast wartość importu z Hongkongu spadła w tym samym okresie z 4,6 mln EUR do 2,2 mln EUR.

25 stycznia: rośnie liczba chińskich turystów odwiedzających Słowenię. W 2023 roku Słowenię odwiedziło 35 tysięcy chińskich turystów, głównie we wrześniu i październiku. To niemal trzykrotnie więcej niż w 2022 roku, gdy Chiny tkwiły w zamknięciu związanym z polityką „zero-Covid”.

26 stycznia: Chiny zawieszają wydawanie wiz dla obywateli Litwy. Jak poinformował minister spraw zagranicznych Gabrielius Landsbergis chińska misja dyplomatyczna w Wilnie zawiesiła wydawanie wiz bez podawania przyczyn. Choć szef litewskiej dyplomacji zadeklarował, że nieznane mu są przyczyny chińskiego postępowania, to reakcję Chin należy wiązać z jego imiennymi gratulacjami dla prezydenta elekta Tajwanu Williama Laia (Lai Ching-te) z Demokratycznej Partii Postępowej (DPP).

Odnosząc się do zawieszenia wiz prezydent Gitanas Nausėda powiedział, że „działalność [Litwy] na arenie międzynarodowej nie pozostała niezauważona przez Chiny, ale stopniowo ich stanowisko stało się bardziej umiarkowane. Stosunki będą się stopniowo poprawiać, ale zajmie to znacznie więcej czasu”. Prezydent Nausėda wyraził poparcie dla współpracy z Tajwanem i zaznaczył, że Litwa ma prawo do

nawiązywania więzi z każdym, ale w przypadku Tajwanu zostało to zrobione „w drastycznej formie”; zaznaczył również, że Litwa nie może wycofać się ze współpracy z Tajwanem, ponieważ byłaby to oznaka słabości. (zob. komentarz).

29 stycznia: ogromna chińska inwestycja w sektorze energii odnawialnej w Serbii. Jak poinformowała minister energii Dubravka Đedović Handanović, rząd Serbii podpisał list intencyjny z chińskim Shanghai Fengling Renewables Co Ltd i Serbia Zijin Copper (serbską jednostką chińskiego Zijin Mining). Projekt o wartości 2 mld EUR obejmuje budowę instalacji w pobliżu Bor o łącznej mocy 2 GW, w tym elektrowni wiatrowej o mocy 1500 MW, elektrowni słonecznej o mocy 500 MW oraz fabryki do produkcji zielonego wodoru o wydajności około 30 000 ton metrycznych rocznie. Zdaniem Handanović budowa rozpocznie się w pierwszym kwartale 2025 roku, a cały projekt zostanie ukończony do końca 2028 roku; inwestycja stworzy od 300 do 500 miejsc pracy. Wyprodukowana energia zostanie wykorzystana na potrzeby produkcyjne Zijin Copper.

29 stycznia: spotkanie wiceministra spraw zagranicznych ChRL Sun Weidonga z ambasadorem Ukrainy w Chinach Pawło Riabikinem. Zgodnie z informacją chińskiego MSZ rozmawiano o „kryzysie ukraińskim oraz innych kwestiach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania”. Ambasador Riabikin stwierdził, że Ukraina przywiązuje wielkie znaczenie do stosunków z Chinami i respektuje „zasadę jednych Chin”. Spotkanie odbyło się na wniosek strony ukraińskiej.

31 stycznia: Czarnogóra i Chiny podpisują umowę o współpracy edukacyjnej na lata 2024-2027 i wzajemnym uznawalności kształcenia na uczelniach wyższych. Umowę w tej sprawie podpisali ministrowie edukacji obu państw Anđela Jakšić Stojanović i Huai Jinpeng. Zgodnie z informacją rządu Czarnogóry, program współpracy obejmuje edukację na wszystkich poziomach nauczania oraz naukę i badania. Szczególna uwaga zostanie poświęcona wymianie studentów i pracowników naukowych, wspólnej realizacji projektów naukowo-badawczych, organizacji seminariów i konferencji oraz współpracy przy wspólnych publikacjach.

KOMENTARZ

Kolejny rozdział konfliktu Chin i Litwy na tle Tajwanu. Zapoczątkowane w listopadzie 2023 roku odprężenie w stosunkach chińsko--litewskich doprowadziło do zniesienia przez Pekin nieformalnych sankcji handlowych na Wilno i skłoniło UE do zawieszenia sprawy przeciwko Chinom w WTO. Odprężenie to okazało się jednak

pozorne – w związku z gratulacjami ministra Landsbergisa dla tajwańskiego prezydenta elekta, Chiny zawiesiły wydawanie wiz dla obywateli Litwy, choć nie podając bezpośredniej przyczyny.

Ostatni raz Chiny posunęły się do tego w listopadzie 2021 roku, uzasadniając swą decyzję „powodami technicznymi”. Jednak zarówno teraz, jak i ówczesnie, powodem retorsji dyplomatycznych ze strony Chin było polityczne wsparcie Litwy dla Tajwanu. Pod koniec 2021 roku ostrą reakcję Pekinu wywołało otwarcie biura przedstawicielskiego Tajwanu w Wilnie z nazwą „Tajwan”. Chiny obniżyły wówczas poziom relacji dyplomatycznych do chargé d'affairs, wycofały swojego ambasadora z Wilna a litewską ambasadorkę w Pekinie Dianę Mickevičienę wraz z całym personelem litewskiej placówki zmusiły do opuszczenia Chin. Oprócz retorsji dyplomatycznych, Chiny zastosowały wobec Litwy nieformalne sankcje gospodarcze, które objęły również państwa trzecie, w tym Niemcy. ChRL nie tylko wycofała Litwę ze swoich spisów celnych, stosując de facto embargo handlowe, ale zaczęła również ograniczać dostęp do swojego rynku ze strony producentów z innych państw, których produkty zawierały litewskie komponenty. Przymus gospodarczy Pekinu wobec Wilna wywołał reakcję UE, która w styczniu 2022 roku wniosła w tej sprawie skargę przeciwko ChRL na forum Światowej Organizacji Handlu (WTO). Również unijny Anti-Coercion Instrument (ACI), który wszedł w życie w grudniu 2023 roku, jest w dużym stopniu związany z potrzebą zapobieżenia podobnym działaniom ze strony Chin w przyszłości.

Otwarcie biura przedstawicielskiego Tajwanu w Wilnie od początku rodzi wewnętrzne napięcia na linii rząd-pałac prezydencki. W 2021 roku prezydent Gitanas Nausėda oświadczył, że decyzja o otwarciu biura w Wilnie z użyciem „Tajwanu” w nazwie była nazbyt daleko posunięta i została podjęta bez konsultacji z głową państwa. Prezydent stoi na stanowisku, że należało pójść drogą innych państw europejskich i otworzyć w Wilnie przedstawicielstwo Tajpej, co pozwoliłoby uniknąć ostrej reakcji Pekinu. Ponadto, wielokrotnie podkreślał, że placówka ta nie jest przedstawicielstwem dyplomatycznym, a Litwa popiera „politykę jednych Chin”. W 2022 roku prezydent Nausėda zaproponował, żeby nazwę biura w Wilnie zapisać w języku chińskim, a w 2023 roku sugerował, że Litwa i inne państwa unijne powinny nawiązać współpracę z ChRL w ramach formatu 27+1 (w maju 2021 roku Litwa opuściła format 17+1).

Po drugiej stronie konfliktu znajduje się ministerstwo spraw zagranicznych Litwy i jej szef Gabrielius Landsbergis. Otwarcie biura przełożyło się na osobistą popularność szefa MSZ na arenie międzynarodowej. W 2021 roku w zachodnich mediach określano go mianem „pogromcy smoka”, a 2022 roku znalazł się na liście najbardziej wpływowych polityków portalu POLITICO. Minister Landsbergis stara się

utrzymywać twardą retorykę w kwestiach chińskich. W 2023 roku na forach unijnych mówił o potrzebie stworzenia strategii oporu wobec ChRL, co pomoże zapobiec błędom popełnionym wcześniej wobec Rosji. Podkreślił, że Europa musi być kreatorem geopolityki i rozmawiać z Chinami „językiem władzy”. Nie przekłada się to jednak na popularność ministra wewnątrz kraju, który zrezygnował z kandydowania w tegorocznych wyborach prezydenckich na rzecz zabiegów o fotel Komisarza Europejskiego.

W litewskim dyskursie publicznym temat Tajwanu i relacji Litwy z Chinami pojawia się obecnie głównie w kontekście zagrożeń geopolitycznych i konieczności większego uniezależnienia się od Pekinu. Można to porównać do wcześniejszych litewskich apeli do państw zachodnich w sprawie konieczności uniezależnienia się energetycznego od Rosji. Już w 2014 r. temat podejmowała prezydent Dalia Grybauskaitė nazywając Rosję „państwem terrorystycznym”. Podobnie, jak obecnie w kwestii Chin, deklaracje te były oceniane przez państwa zachodnie jako przedwczesne i mocno przesadzone.

Litewskie media mocno podkreślają prodemokratyczne aspiracje Tajwańczyków, w tym niedawny sukces kandydata DPP w wyborach prezydenckich. Pozytywnie ocenia się również zaangażowanie kapitałowe ministerstwa spraw zagranicznych Tajwanu w litewskim sektorze high-tech (spółki Teltonika, SoliTek i Oxipit) i utworzenie funduszy rozwojowych. Podczas wizyty w Wilnie w listopadzie 2023 roku szef tajwańskiego MSZ Joseph Wu podkreślił, że „żadne państwo nie popiera Tajwanu w takim stopniu, jak Litwa”, a kierownik biura przedstawicielskiego Tajwanu Eric Huang w styczniu 2024 r. nazwał Litwę „moralnym supermocarstwem”.

Taktyka kija i marchewki

Decyzja Chin o zawieszeniu wydawania wiz dla obywateli Litwy stanowi kolejny rozdział chińsko-litewskiego sporu z Tajwanem w tle, który należy rozpatrywać w co najmniej trzech kontekstach: litewskiej polityki wewnętrznej, relacji bilateralnych i stosunków UE-Chiny.

W 2024 r. na Litwie odbędą się wybory: prezydenckie, do Parlamentu Europejskiego oraz parlamentarne. Wydaje się, że jako temat będący przedmiotem sporu wśród litewskich elit rządzących, stosunki Wilna z Tajpej i Pekinem pojawią na agendzie poszczególnych kampanii wyborczych, kreśląc linie podziału pomiędzy zwolennikami powstrzymywania autorytarnych Chin i gospodarczymi „pragmatykami”. Twarde stanowisko litewskiego MSZ w sprawie Tajwanu jest naturalną kontynuacją strategii litewskiej, której celem jest ograniczanie wpływów państw antydemokratycznych (Rosji i ChRL) w Europie.

Zapoczątkowana w listopadzie 2023 r. odwilż w stosunkach dwustronnych, doprowadziła do zniesienia przez Chiny nieformalnych sankcji handlowych na Litwę i rozbudziła oczekiwania Wilna na przywrócenie pełnych stosunków dyplomatycznych. Odprężenie to okazało się jednak pozorne. W odpowiedzi na gratulacje dla nowo wybranego prezydenta Tajwanu, złożone przez szefa litewskiego MSZ Chiny wstrzymały wydawanie wiz dla Litwinów. Tę nadmierną reakcję władz ChRL można interpretować jako sygnał ostrzegawczy wobec większych państw europejskich, które chciałyby pójść drogą Litwy. Chiny jednak na razie nie zdecydowały się na ponowne użycie retorsji gospodarczych, które niechybnie spowodowałyby eskalację napięć w relacjach z UE w trakcie trwającego sporu o dostęp ChRL do europejskiego rynku samochodów elektrycznych. Działania Pekinu pokazują, że zniesienie sankcji gospodarczych na Litwę służyło przede wszystkim poprawie atmosfery przed szczytem UE-Chiny oraz doprowadziło do wycofania przez Brukselę skargi na forum WTO, co paradoksalnie zbiegło się w czasie z decyzją Chin o wstrzymaniu wydawania wiz dla Litwinów. Innymi słowy, w kwestii Litwy (a szerzej UE) chińskie władze stosują tradycyjną taktykę kija i marchewki, którą powinni mieć na uwadze politycy europejscy, gdy Chiny idą na (pozorne) ustępstwa.

**OŚRODEK SPRAW
AZJATYCKICH**
Uniwersytet Łódzki

RAPORTY OPINIE DORADZTWO

PIERWSZY W POLSCE UNIWERSYTECKI
THINK-TANK

DORADZTWO POLITYCZNE I BIZNESOWE

ZESPÓŁ Z PRAKTYKĄ W AZJI

www.osa.uni.lodz.pl

